

זלמים
שלמה

שא"א
יברים
מטהר
ז ה,
לדון
ס כי
ספרי
עמדה
דקי
ראוי
זרואה
ג ז"ל
ו לא
סכמה

תמיד
מאוד
הלב
הורים
זכפר,
זשי"ת

מש"כ
ס כל
בע"פ,
תפלה,
ענינים
שקידה
לסדר

רוח
י ידח
שעבור
כיראה

בעה"י

חירי עולם

פרק א

זכרון קצת טובות הבורא יתב' ביצירת האדם

אחז"ל (שבת דע"ז) אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר א' לבטלה וכו' וכ"א במד"ר קהלת על הפסוק ויתרון ארץ בכל הוא ע"ש וכש"כ האדם מבחר היצורים * שלא נברא בו שום דבר לבטלה ח"ו ובברכות ל"א ע"ב על הפסוק והנה היא מדברת על לבה אר"א משום ריב"ז אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה וכו' ובהתבונן האדם על עצמו לבבו יבין ויראה, מה רבו חסדי השי"ת בבנין כל גופו ואיבריו משוכללים בתכלית הטוב והמועיל. כי ד"מ אילו הי' חסר חוש הראות כמה הי' מחוסר טובה לכל עניניו ואחז"ל (גדרים דס"ג ע"ב) סומא חשיב כמת ונברא בעפעפים להגין מפני אבק ועשן וכיר"ב (והדגים לפי שהם במים שא"צ להם בהגנה זו נבראו בלא עפעפים) או אילו הי' חסר חוש השמע כמה הי' חסר השלמות בהתלמדות ובחיי החברה ואחז"ל (ב"ק דפ"ה) חרשו נתן לו דמי כולו. וחוש הטעם הרי בלעדיו כמה היתה קשה פעולת האכילה המזכרחת לקיום גופו יום יום וע"י חוש הטעם מתהפכת פעולת האכילה להנאה ותענוג. וחוש הריח מענגו בריח הטוב ומלמדו להתרחק מכל ריחות רעים המזיקים ברובם לגופו. וחיותו של אדם הוא ע"י נשימת האוויר בנחיריו. ונבראו הפה עם שנים ולשון לצורך אכילתו. וכן משמש הפה עם השפתים ושנים לשון וחיך שיוכל לדבר לגלות אחד לחבירו רצונו ודעתו חכמתו והשגתו ונתן בו הקב"ה כח להוציא כמה קולות ולהרכיבם באופן שיכול לשיר

* ואמרו הקדמונים שהאדם עולם קטן וכן מבואר באדר"ג פל"א שכל מה שיש בעולם יש מעין זה בהאדם ע"ש באורך. ועי' בתחילת פי' הראב"ד ז"ל לסי' יצירה.

בקול נעים (ותועלת השירה רב, מלבד עונג הגופני, כי השיר מעורר הלב למרץ והתמדה עיון והתעוררות). ותועלת הידים כמה רבה שבהם עושה כל צרכיו, ובראון השי"ת בחילוק אצבעות כפי שנאות ביותר לכל מלאכת עבודה. ורגלים להלוך בהם על פני כל הארץ ובלעדם הי' האדם כאסיר כל ימיו. ונקביו התחתונים להוציא הפסולת של האוכל, וניתן בו כח שברצונו נפתחים וברצונו הם סגורים, ורגלים נבראו מהארכובה ולמטה דקות למען לא יכבד עליו תנועתם במאות ואלפי פסיעות שבכל יום ויום, ומהארכובה ולמעלה הם הולכות ומתרחבות למען יחזיקו את הגוף על מכוננו.

ובבנין איברים הפנימיים כהלב והריאה. המעיים והדקין מה רבו פליאות נפלאות הבורא יתברך שמו, בפעולת כל אחד ואחד מהם להחזקת הגוף ולהחלימו לקיום גופו וחיותו וכן עצמותיו ובשרו גידיו ושריריו כולם כאחד פועלים בהתמדה לקיום החיים. לקבל האויר ולהוציאו כפי הצורך. לקבל המאכל לעכלו ולחלקו ולהפך תמצית המאכל לדם. להוליכו לכל גופו הלוך ושוב ע"י גידים גדולים וקטנים כחמישים פעם בכל רגע (מינוט) יום ולילה לא ישבותו במשך שבעים שנות חייו. וברא הקב"ה כ"ז במדה מדוקדקת ומצומצמת כפי הצורך כי בהתחזק מרוצת הדם יותר מהראוי הרי יחלה ונופל למשכב ובאם יאיט וינפתח חום הטבעי יחלש כל גופו וכן כח המחזיק והעיכול כולם מתאימים במדה הראויי להחזיק החיים ולבל יטרדו יותר מדי בטיפול הוצאת הפסולת מגופו. ומנפלאות הבורא ית' באופן יצירת הולד מטפה סרוחה ואופן גידולו וקיומו בחדרי בטן ואופן יציאתו לאויר העולם (בהגיע זמנו) מעצמו ממקום צר המתרחב כפי הנחוי. ומזונו כבר מוכן לו בדדי האם. וגם זה במדה הראויי ומדוייקת שאילו היו נקבי הדדים שופעים יותר הי' נחנק ואילו הי' שופעים פחות הי' התינוק נלאה ויגע. כמו שביאר החסיד בחו"ה שער הבחינה פ"ה. וכן כמות החלב במדה ישרה שלא יכביד על האם ושלא יחסר לולד כמש"כ בחו"ה שם וכשנולד והוא חלש בתכלית החלישות ובלוי שום דעת ותבונה. נתן הקב"ה אהבה עצומה בלב הוריו להרגיש בעניניו מאד ולטפל בטובתו עד אשר יגדל והי' לאיש הראוי לטפל בעצמו בעניניו. ודוד המלך ע"ה אמר שירה על אודות שנבראו דדים אצל הלב ולא במקום הטינופת כמו שהוא בשאר בעלי חיים כדאיחא בברכות דף י'. ומנפלאות הבורא ית' שנתן חוט של חו על האדם אשר ע"י זה הוא מכובד ומקובל אצל אחרים, ומנפלאות הבורא ית' שפניו של האדם ותנועותיו הדקות מעיד על מהותו ומצב רוחו. שמחה ועצב, כעס ורצון, הכנעה וגאווה, שחוק ורצינות, מצטער ושבע רצון, מחשבה ערה או ריקה, טוב לב והיפוכו, וכיוצא בו.

ועל כולם השכל הנפלא להבין ולהשכיל להתבונן ולהתעמק ולהשיג ענינים לאין שיעור וכח הזכרון לזכור רבבות דברים שכליים וגשמיים, ומנפלאות הבורא ית' שהזכרון תלוי ברצונו שכאשר נחוץ לו הדבר ההוא, הרי הוא זוכרו ורואהו במחשבתו. ובהתעסקו בענין אחר נטמן הדבר ההוא בחדרי מוחו (לבל יתבלבל שכלו ועיונו ברבי רבבות פרטים שונים ומשונים כשיוצגו לפניו כולם בב"א) ומטובות הבורא ית' כח השכחה למען יסורו מלבבו דברים המכאיבים ומצערים אותו בהיותו זוכרם כמש"כ החו"ה בשער הבחינה, ומטובות הבורא ית' ענין השינה והתרדמה הנופלת עליו בעל כרחו למען ינוח גופו ויחליף כח. ומנפלאות הבורא ית' שהטביע באדם השפעת ההרגל להתרגל לכל מצב יהי' איזו שיהי' כי האדם בטבעו רגשן מאוד על דבר שאינו כרצונו (והוא לתועלתו למען ישקוד על תיקון עניניו ולא יתירשל) אמנם אילו היתה ההתרגשות הזאת מתקיימת זמן רב כמה הי' מלא מכאובים וצער רוב ימי חייו, והטביע בו השי"ת בחסדו טבע להתרגל לכל מצב ואפילו היותר גרוע ובמשך זמן מה נפשו שקטר עליו כאילו לא קרה דבר.

והתקין הבורא ית' עולם גדול לצרכי האדם ימים ונהרות וארץ רחבת ידים המוציאה אלפי מיני פירות הארץ ופירות האילן בטעמים רבים ושונים. ומנפלאות הבורא ית' שיסד שמגרעין אחד יוצא אילן גדול המוציא אלפי פירות בכל שנה ושנה וכל פרי זרעו בו להוציא ולהצמיח כהנה וכהנה עד עולם. וכן בכל צמחי הזרעים והירקות, ובאשר א"א לחיות בלי אויר אפי' שעה אחת ברא הקב"ה את האויר בכל כדור הארץ כמה פרסאות למעלה מעל הארץ. והמים אשר מוכרחים לו בכל יום כמה פעמים (ולא בכל רגע) הזמינו הקב"ה בנהרות המושכין ברוב חלקי הארץ ולאשר לטובת האדם שלא יהא נהרות תכופים מאוד למען יהיו שטחים נרחבים לעבדם ולמקומות התיישבות המשיך הבורא ית' מעיינות מתחת לארץ סמוך לשטח העליון לבלתי יחסרו המים בכל עיר וכפר. כי ימצאו ע"י חפירת בארות ולצרכי אכילתו הזמין לו הקב"ה כל מיני צמחים אשר מוכרח לעבוד ולשקוד בעניניהם, זריעה וחרישה קצירה וטחינה וכיו"ב, ובפירות האילן נטיעה והשקאה, ולצרכי לבושו הזמין לו השי"ת החמרים הדרושים כצמר ופשתים, והאדם מוכרח לעבדם ולתקנם עד שיהיו ראויים ללבישה, ולצרכי דירתו הזמין לו הקב"ה החמרים הדרושים עץ ואבן ועפר וברזל והאדם מוכרח לתקנם ולהרכיבם שיהיו לדירה מתוקנת, וכ"ז מנפלאות טובות השי"ת, כי אילו הי' הכל מוכן ומתוקן בלא טורח לא היו מוצאין שום טעם בחיים מרוב שעמום והיתה הבטלה סבה לכל עון ולכל חטאת כמו שביאר בחו"ה פ"ג משער הבטחון ע"ש, ויחידי סגולה המקדישים באמת כל נפשם לתורה ולעבודת הבורא ית', הקב"ה ממציא להם (כל מה שנגזר להם בשעת יצירתו, ובכל ראש השנה ויוה"כ) בלא עמל

מעורר הלב
הם עושה כל
מלאכת עבודה.
כל ימיו. ונקביו
פתחים וברצונו
יד עליו תנועתם
לכות ומתרחבות

פליאות נפלאות
ת הגוף ולהחלימו
פועלים בהתמדה
ל לעכלו ולחלקו
ע"י גידים גדולים
ותו במשך שבעים
הצורך כי בהתחזק
יאט ויופחת חום
מים במדה הראוי'
ת מגופו. ומנפלאות
וקיומו בחדרי בטן
צר המתרחב כפי
ויי' ומדוייקת שאילו
ם פחות הי' התינוק
ן כמות החלב במדה
ה שם וכשנולד והוא
ה אהבה עצומה בלב
דל והי' לאיש הראוי
אודות שנבראו דדים
חיים כדאיתא בברכות
דם אשר ע"י זה הוא
ו של האדם ותנועותיו
ורצון, הכנעה וגאווה.
יקה, טוב לב והיפוכו.

ויגיעה כמ"ש חז"ל (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול הורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות שמיטה ויובל ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש כו' אשר נדבה רוחו כו' לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו כו' הרי זה נתקדש ק"ק ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כו' ע"ש לשונו הזהב כולו וכן הוא בחון בדוק ומנוסה בכל שנות דור ודור.

והשליט הקב"ה את האדם על רוב בהמות חיות ועופות ודגי הים להשתמש בהם לצרכו ולאכול בשרם ועל קצתם לא השליטו כגון חיות הטורפות, זבובים וכיו"ב. שלא יתגאה ביותר. וברא הקב"ה דברים שאינם מוכרחים כ"כ אבל מייפים ומועילים להנאת האדם, ככסף וזהב ואבנים טובות וכיו"ב ולפי שאינם מוכרחים, אינם מצויים והשגתם הוא בקושי וברוב טרחה. ומאורות נתן השי"ת ברקיע השמים להאיר על הארץ יומם השמש וירח בלילה ואת הכוכבים רבי רבבות אשר כאו"א הוא עולם גדול ומהם שגדולים כמה מאות פעמים מכדור הארץ ואין לנו שום מושג מה טיבם וענינם זולת מה שאנו רואים פעולת קצתם על הארץ כדכתיב (בפרשת וזאת הברכה) ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים, וכולם סובבים הולכים ומשמישים במרום במשטר וסדר נפלא ומתאים וכתוב (ישעי' מ') שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה ודוד המלך ע"ה כשנסתכל בכוכבים ומזלות אמר שירה שנאמר ברכו ה' כל מלאכיו עושי רצונו כדאיתא ברכות דף י' ואמר דהע"ה (תהלים מ') רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר.

פרק ב

למה נברא האדם בשכל כה נפלא

ומעתה הלא נשוב להבונן למה זה ועל מה זה נברא האדם בשכל כ"כ יקר ועצום מלא דעת וכשרון נפלא. הלא דבר הוא, כי אם ח"ו כל תכלית בריאת האדם בעולמו הוא חיי עוה"ז השפל, למה לו השכל והדעת הנפלא והרי בנוגע לחיי עוה"ז טובים בהרבה חיי גפ השכל והמגושם מחיי הבר דעת ובעל הכשרון וכמש"כ (קהלת א') יוסיף דעת יוסיף מכאוב, האם בכדי להמציא רובי מכוניות שונות, תענוגות ושעשועים, הלא אחרי כל אלה לא ימצא מרגוע ומנוח לסערת תשוקותיו, והחיים בדורות הקודמים היו הרבה יותר שקטים ונוחים ולא

הורגש
הכפרי
שמתו
ואין ו
כזה ו
אולם

ואולו

אבל
האדם
וכבר
מלפני
כי לו
השכל
להרב
ע"ש
להשא

עוד

ית' ו
כל ו
בעלי
סבה
והנה
קרוי

הורגש כלל חסרון כל אותן מכונות והמצאות שמצאו האחרונים, וגם כהיום חיי הכפרי שקטים ומיושבים יותר למרות שהוא משתוקק לחיי הכרך הסואנים, וככל שמתוסף מיני המצאות לתענוגות ונוחיות בנ"א כן נתוסף הצמאון והתאוה מתגברת ואין נחת, ואם בשביל להשכיל רפואות לתחלואי הגוף, למה נברא בגוף עלוב כזה העלול לרובי תחלואים הלא רוב בעלי החיים ובהמות וחיות גופם בריא אולם וחיים שנות חייהם כמעט בלא שום חולי, ומהם מינים שמאריכים ימים מאה שנה ויותר בלא רופאים ורפואות.

ואולם כרגיל האנשים לא קשיא להו ולא מידי בדבר מציאות השכל היקר, כי מרוב הרגל ורוב השתמשותם בשכלם נדמה להם שכן מוכרח להיות אבל בהתבונן היטב השאלה עצומה מאוד, נוקבת ויורדת, באם ח"ו כל תכלית האדם בעולמו הוא חיי עוה"ז למה נברא בשכל כה עצום וברגשות כ"כ נעלים וכבר המשיל באהל יעקב פרשת בשלח כשרואין ילד לבוש בגדי אביו וסרך העודף מלפנים ומאחור והכובע על עיניו, הכל מבינים שלא למענו נתפרו הבגדים הללו כי למענו אין צורך ביתרון הלזה ואדרבא הוא עליו למשא. והרי עצם מציאת השכל והדעת התבונה והכשרון באדם הלזה מעידה עלינו כי תכלית יצירתו הוא להדבק בבוראו לאהבה אותו ולעבדו (וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות ע"ש באורך דברים עמוקים ונעימים) אשר לזה צריך באמת שכל ודעת עצום להשגת מעט מזעיר רוממות בוראו והשגת תורתו הקדושה ודרכי עבודתו ית"ש ויבואר עוד להלן אי"ה.

פרק ג

למה נברא בכח הבחירה

עוד נשובה ונחקורה, בענין הבחירה אשר בזה נשתנה האדם מכל החי אשר ע"פ האדמה, כי הבע"ח כולם מתנהגים כל מין ע"פ טבעו שהטביע בהם הבורא ית' כל הדבורים עושים הדבש וחדרי החלות בסגנון אחד, כל הארנבות מתפחדים. כל היונים שומרים זוגתם, כל הנמלים זרזים, כל שור ידע קונהו וחמור אבוס בעליו וכן כולם (זולת במקרים יוצאים מהכלל כגון שור נגח שנשחגע ע"י איזו סבה וכיו"ב) ומתחילת יציאתם לאויר העולם כבר הם מושלמים בדעתם וטבעם והנהגתם כבע"ח זקן הרבה שנים וכמ"ש חז"ל (ב"ק דף ס"ה) שור בן יומו קרוי שור, והאדם הלזה מתחילת לידתו אין בו שום דעת ותבונה (למען יהא